

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 7 kwietnia 2014 roku K. S. wniosła o ustalenie, że nie odpowiada względem pozwanego Banku (...) Spółki Akcyjnej w G. za dług z tytułu umowy kredytu numer (...) w zakresie kwoty (...)zł tj. w zakresie różnicy pomiędzy wysokością zadłużenia z tytułu tej umowy na dzień otwarcia spadku po A. S. tj. kwotą (...) zł a wartością czynną spadku po zmarłej tj. kwotą (...) zł ze względu na przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, kwestionując istnienie po stronie powódki interesu prawnego. Ponadto wskazał, że powódka jest nie tylko jego dłużnikiem osobistym, ale i rzeczowym, ponieważ wierzytelność z tytułu kredytu została zabezpieczona hipoteką na nieruchomości wchodzącej w skład spadku po A. S.. W takiej sytuacji znajduje zastosowanie art. 74 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece (dalej jako u.k.w.h.), według którego wierzyciel hipoteczny może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości obciążonej hipoteką, bez względu na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wynikające z prawa spadkowego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

6 września 2007 roku A. S. zawarła z (...) Bankiem S.A. umowę kredytu hipotecznego nr (...) (umowa kredytu k.9-20). Na skutek połączenia (...) Bank S.A. (jako spółki przejmowanej) z Bankiem (...) S.A. (jako spółki przejmującej), na podstawie art. 492 § 2 pkt 1 k.s.h., w prawa i obowiązki kredytodawcy wynikające z tej umowy wstąpił Bank (...) Spółka Akcyjna w G. (odpis z KRS pozwanego k.69).

A. S. zmarła 28 września 2011 roku, a spadek po niej, na podstawie testamentu, nabyła matka K. S. z dobrodziejstwem inwentarza (odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Otwocku w sprawie o sygn. akt I Ns 1118/11, k. 23). 28 lutego 2012 roku Komornik Sądowy E. Ś. działająca przy Sądzie Rejonowym w Otwocku, sporządziła spis inwentarza majątku spadkowego po A. S.. Ustaliła, że stan czynny spadku czyli suma aktywów wynosi (...) zł, natomiast zobowiązanie spadkodawczyni z tytułu kredytu hipotecznego opiewa na kwotę (...)zł (odpis protokołu spisu inwentarza w sprawie o sygn. akt Kmn 1/12 k. 24).

W piśmie z dnia 13 lipca 2012 roku pełnomocnik K. S. zwrócił się do pozwanego Banku o przedstawienie jego mocodawczyni nowego harmonogramu spłat kredytu ze względu na ograniczoną odpowiedzialność za długi spadkowego do wartości stanu czynnego spadku oszacowanego w protokole spisu inwentarza na sumę (...)zł (pismo pełnomocnika powódki z 13 lipca 2012 r. k. 28). Bank (...) S.A. odmówił, wyjaśniając, że zgodnie z art. 74 ustawy o księgach wieczystych i hipotece wierzyciel hipoteczny może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości obciążonej hipoteką bez względu na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wynikające z prawa spadkowego (pismo pozwanego Banku z 13 marca 2013 r. k. 29). W dalszej korespondencji prowadzonej przez strony pozwany podtrzymał swoje wcześniejsze stanowisko (pisma pozwanego z dnia 23 maja 2013 r. k. 32, 11 grudnia 2013 r. k. 40). Odmówił zmiany harmonogramu spłat kredytu, chociaż anulował opłatę manipulacyjną, którą obciążył powódkę z tytułu przekroczenia dopuszczalnego wskaźnika obciążenia nieruchomości kredytem (pismo pozwanego z dnia 11 grudnia 2013 r. k. 40).

Podstawę ustaleń faktycznych w rozpoznawanej sprawie stanowiły dowody z dokumentów, których autentyczność i wiarygodność nie była kwestionowana przez strony.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Jego podstawę prawną stanowi art. 189 k.p.c., który dopuszcza ustalanie w procesie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego, a także – według utrwalonego w judykaturze i piśmiennictwie stanowiska – faktów prawotwórczych. Materialnoprawną przesłanką tego powództwa jest interes prawny w żądaniu ustalenia istnienia bądź nieistnienia prawa lub stosunku prawnego. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie poglądem, który Sąd

Okręgowy podziela, jest on ujmowany jako obiektywna w świetle obowiązujących przepisów prawa, wywołana rzeczywistym naruszeniem albo zagrożeniem określonej sfery prawnej, potrzeba uzyskania konkretnej treści wyroku (tak też Sąd Najwyższy w orzeczeniach: z dnia 15 grudnia 2000 r., IV CKN 205/00, Lex 537011 i z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 769/00, OSNC 2003/1/13). Interes ten należy rozumieć także jako potrzebę wprowadzenia jasności co do konkretnego prawa lub stosunku prawnego w celu ochrony przed groźącym naruszeniem sfery uprawnień powoda (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1987 roku, III CRN 57/87, OSNPG 1987, nr 7, poz. 27).

Z taką sytuacją nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Powódka wiąże istnienie interesu prawnego w żądaniu ustalenia zakresu swojej odpowiedzialności z tytułu umowy kredytu z tym, że nie przysługuje jej innego rodzaju droga prawna, aby uzyskać zaspokojenie tak skonstruowanego roszczenia. Twierdzi, że mogłaby przedstawić swoje argumenty jedynie w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym przez pozwanego Bank, ale w tym celu musiałaby zaprzestać spłaty kredytu, co byłoby zachowaniem nieracjonalnym. Takiego stanowiska nie można podzielić z następujących względów.

Po pierwsze zakres odpowiedzialności powódki za długi spadkowe po A. S. został już określony w protokole spisu inwentarza, w którym komornik podał wartość stanu czynnego spadku. W przypadku zatem złożenia przez wierzyciela wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na rzecz następcy prawnego dłużniczki, konieczne będzie, zgodnie z art. 788 k.p.c. wykazanie przejścia obowiązku dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym, a więc postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, w którym wskazano, że powódka przyjęła spadek z dobrodziejstwem inwentarza. To z kolei, stosownie do art. 792 k.p.c., obliguje sąd w postępowaniu klauzulowym do zastrzeżenia w treści klauzuli wykonalności wzmianki o ograniczonej odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe. Wbrew zatem stanowisku powódki już na etapie postępowania w przedmiocie klauzuli wykonalności zakres jej odpowiedzialności za długi spadkowe zostanie ograniczony do wartości stanu czynnego spadku, którą określa protokół spisu inwentarza. Gdyby natomiast pozwany Bank wytoczył powództwo o zapłatę długu spadkowego, to na podstawie art. 319 k.p.c. uwzględniając jego żądanie, sąd może zastrzec na rzecz pozwanego prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności wynikające z przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Reasumując należy stwierdzić, że już na etapie postępowania rozpoznawczego i klauzulowego powódka może powoływać się na ograniczoną odpowiedzialność za długi spadkowe, a więc nie jest tak, że jedyną drogą do sprecyzowania zakresu tej odpowiedzialności jest powództwo o ustalenie. Poza tym nie można uznać, aby w ustalonym stanie faktycznym prawo powódki do uchylenia się od odpowiedzialności za długi spadkowe ponad wartość stanu czynnego spadku zostało w jakikolwiek sposób naruszone lub zagrożone działaniami pozwanego Banku. Nie istnieje też potrzeba wprowadzenia jasności co do konkretnego prawa lub stosunku prawnego w celu ochrony przed groźącym naruszeniem sfery uprawnień powódki, ponieważ skorzystała ona z instytucji prawnych chroniących spadkobiercę przed nieograniczoną odpowiedzialnością za długi spadkowe (oświadczenie o przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oraz spis inwentarza). Uzyskana w ten sposób ochrona prawna jest wystarczająca i odpowiednia do osiągnięcia celów związanych z ochroną spadkobiercy dziedziczącego spadek obciążony długami. W konsekwencji należy stwierdzić, że nie istnieje interes prawny po stronie powódki w dochodzeniu ustalenia zakresu ograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe.

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie także z innych przyczyn. Należy bowiem przyznać rację pozwanemu, który powołuje się na art. 74 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece, według którego wierzyciel hipoteczny może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości obciążonej hipoteką, bez względu na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wynikające z prawa spadkowego. Przepis ten dotyczy sytuacji, w której hipoteka została ustanowiona przez spadkodawcę, a dłużnikiem rzeczowym jest spadkobierca. Wówczas może dojść do kolizji między pełną odpowiedzialnością hipoteczną a ograniczoną odpowiedzialnością za długi spadkowe uregulowaną w art. 1031 § 2 k.c., stanowiącym, że w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe do wartości stanu czynnego spadku. Kolizję tę art. 74 rozstrzyga na korzyść wierzycielka hipotecznego, wyłącza bowiem ograniczenie w wypadkach odpowiedzialności spadkobiercy z nieruchomości w razie realizacji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Takie uregulowanie zakresu odpowiedzialności rzeczowej dłużnika hipotecznego stanowi przeszkodę do ograniczenia odpowiedzialności powódki

za długi spadkowe do stanu czynnego spadku. Hipoteka zabezpiecza wierzytelność do oznaczonej sumy pieniężnej (art. 68 ust. 2 u.k.w.h.), a zgodnie z art. 75 u.k.w.h. zaspokojenie wierzyciela hipotecznego z nieruchomości następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym, chyba że z nieruchomości dłużnika jest prowadzona egzekucja przez administracyjny organ egzekucyjny. Oznacza to, że o zakresie zaspokojenia wierzyciela hipotecznego decyduje suma, na którą opiewa hipoteka oraz cena uzyskana ze sprzedaży nieruchomości w trybie licytacji. Ta ostatnia wartość jest zmienna w czasie z uwagi na mechanizmy rynkowe kształtujące poziom cen towarów i usług. W kontekście, ze względu na treść art. 74 u.k.w.h., bez znaczenia pozostaje wartość nieruchomości określona w protokole spisu inwentarza. W konsekwencji, z uwagi na odpowiedzialność rzeczową powódki z przedmiotu hipoteki, nie można przyjąć, że nie ponosi ona odpowiedzialności z tytułu kredytu w zakresie kwoty 81861,40 zł stanowiącej różnicę pomiędzy wysokością tego zobowiązania na dzień otwarcia spadku po A. S. tj. kwotą 640727,99 zł a wartością czynną spadku po zmarłej tj. kwotą 558866,59 zł.

Z tych przyczyn powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 §1 i § 3 k.p.c. przy zastosowaniu zasady odpowiedzialności za wynik procesu, Powódkę jako stronę przegrywającą proces należało obciążyć poniesionymi przez pozwaną Bank kosztami zastępstwa procesowego w kwocie 3600 zł (§ 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz U. 2013, poz. 490).